

УДК 341.1

ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ НА КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ В УГОДІ ТРІПС

Лев СРЕЛЬЦОВ,
аспірант

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

SUMMARY

The paper analyses the mechanism of copyright protection of computer programs in accordance with the obligations of the World Trade Organization Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS). Attention is drawn towards the criteria of protect ability of computer programs, the list of exclusive rights that the parties to the agreement are obliged to grant to the authors of programs, the system of measures of protection of said rights. Other features of the agreement that allow to state its effectiveness in the researched area are also underlined. At the same time, the author notes several elements of TRIPS that could be improved and proposes the conduct of respective studies.

Key words: computer program, Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, TRIPS, copyright, intellectual property rights.

АНОТАЦІЯ

У статті аналізується механізм авторсько-правової охорони комп'ютерних програм відповідно до зобов'язань Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) Світової організації торгівлі. Звернено увагу на критерії охороноздатності програми, перелік ексклюзивних прав, якими сторони зобов'язуються наділити авторів програм, систему заходів з охорони зазначених прав. Окреслюються також інші особливості угоди, що дозволяють говорити про її ефективність в аналізованій сфері. Водночас розглядаються також елементи ТРІПС, щодо яких можливі вдосконалення. Пропонується проведення відповідних досліджень, розробок.

Ключові слова: комп'ютерна програма, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, ТРІПС, авторське право, права інтелектуальної власності.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкого розвитку сфери інформаційних технологій економічна цінність комп'ютерних програм у поєднанні з відносно легкою можливістю їх відтворення зумовлює необхідність охорони прав виробників програм. При цьому, як і щодо багатьох інших об'єктів прав інтелектуальної власності, розвиток цифрових мереж, що «стирає» географічні межі між державами, вимагає лише координованої міжнародної співпраці для вирішення цього завдання.

Серед джерел міжнародного права, які встановлюють обов'язки у сфері охорони авторських прав на комп'ютерні програми, можна назвати акти Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) та Світової організації торгівлі (далі – СОТ)¹. Угода про заснування Світової організації торгівлі має низку невід'ємних додатків – угод, що регулюють певні аспекти міжнародних торгових відносин. Один із них – Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – ТРІПС).

Відповідно до положень Преамбули ТРІПС метою угоди є зменшення викривлень і перешкод у міжнародній торгівлі, сприяння ефективній та належній охороні прав інтелектуальної власності, а також гарантування того, що заходи й процедури, спрямовані на забезпечення права інтелектуальної власності, самі не стануть бар'єрами для законної торгівлі [1]. Угода ТРІПС регулює відносини в низці сфер інтелектуальної власності, визначених розділами 1–7 частини II: авторське право та суміжні права, товарні знаки, географічні зазначення, промислові зразки, патенти, компонування (топографію) інтегральних мікросхем, нерозголошуваних інформацій. Варто зауважити, що ТРІПС не створює суттєву кількість нових

обов'язків щодо матеріальних норм відповідних сфер інтелектуальної власності (у тому числі авторське право [2, с. 10]), натомість інкорпорує положення існуючих джерел міжнародного права (Бернської, Паризької конвенцій тощо). Коментуючи цю властивість права СОТ, Д. Чибісов вказує, що «інкорпорація» окремих статей чи положень міжнародних конвенцій включає їх до системи права СОТ [3, с. 72].

При цьому, окрім інкорпорації й доповнення існуючих матеріальних норм, важливість цієї угоди для міжнародно-правового захисту прав інтелектуальної власності полягає в розповсюдженні юрисдикції Органу врегулювання суперечок СОТ на її положення. Названий орган керує системою багатосторонніх проваджень, які дозволяють захищати права членів у сфері права СОТ (а також роз'яснювати відповідні правові норми). Ефективність цього механізму полягає, зокрема, у тому, що в разі вчинення правопорушення, якщо сторони спору не змогли врегулювати його на стадії консультацій, сторона, щодо якої було вчинено порушення, може вимагати усунення чи зміни протиправного заходу, компенсації або правомірно зняти із себе відповідні обов'язки (вчинити реталіацію). На сьогодні шляхом звернення до процедур Органу врегулювання суперечок є врегульованими чи розглядаються близько 500 спорів, у тому числі більше 30 щодо обов'язків ТРІПС. Функціонування названих процедур регламентується Домовленістю про правила й процедури врегулювання суперечок [4], яка також є невід'ємним джерелом права СОТ.

Т. Ромат, вказуючи на цю особливість угоди, пише, що угода ТРІПС, порівняно з іншими міжнародними угодами, має механізм тиску на країни-члени, які не виконують положень угоди, а отже, розвиток держави як учасника міжнародно-правових відносин передбачає не лише певні переваги та привілеї, а й обов'язки, які необхідно виконувати [5, с. 3].

¹ Окремої уваги потребує також правовий простір Європейського Союзу, що містить спеціалізовану Директиву № 2009/24/ЕС, спрямовану на охорону комп'ютерних програм.

5 лютого 2008 р. створено Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі [6], який 10 квітня 2008 р. було ратифіковано Верховною Радою України Законом України № 250-VI [7]. Стаття 1 Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі вказує, що з набранням ним чинності Україна приєднується до Угоди про Світову організацію торгівлі та стає членом організації, беручи на себе обов'язки, що містяться в актах СОТ, у тому числі угоді ТРІПС. Як відзначає О. Орлюк, вступ України до СОТ вимагає наукового супроводу й обґрунтування необхідних змін у законодавстві України, спрямованих на захист прав інтелектуальної власності, що у свою чергу приведе до створення сприятливого інвестиційного клімату, у тому числі у сфері комунікаційних технологій [8, с. 6].

Нашою державою вже було здійснено низку кроків щодо узгодження національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав інтелектуальної власності, наприклад, прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України з питань інтелектуальної власності в частині виконання вимог, пов'язаних з вступом України до СОТ» у 2008 р., спрямованого на досягнення відповідності з обов'язками угоди ТРІПС. Водночас вважаємо, що лише детальний аналіз усього кола зобов'язань угоди дозволить стверджувати про названу відповідність. Дотримання Україною вимог ТРІПС є особливо важливим з огляду на відмічений механізм забезпечення її виконання, що відрізняє її від інших угод у цій сфері.

Метою статті є дослідження публічно-правових обов'язків ТРІПС щодо охорони авторських прав на комп'ютерні програми для подальшого вироблення вдосконалень цієї угоди та оцінки відповідності українського законодавства названим обов'язкам.

Виклад основного матеріалу. Ключовий обов'язок ТРІПС щодо охорони комп'ютерних програм міститься в ст. 10.1 угоди: *«Комп'ютерні програми у вихідному або об'єктному коді охороняються подібно до охорони, що надається літературним творам за Бернською конвенцією (1971 р.)»*.

Окрім загального обов'язку надавати охорону, ця норма встановлює критерій охороноздатності – форму вираження програми (об'єктний чи вихідний код). Водночас викликає певні питання співвідношення цього критерію зі схожим обов'язком ст. 4 Договору ВОІВ про авторське право [9], редакція якого вказує на обов'язок надавати захист комп'ютерним програмам «незалежно від способу або форми їх вираження», особливо з огляду на узгоджену заяву до названої ст. 4, яка приписує, що сфера захисту комп'ютерних програм відповідно до Договору ВОІВ про авторське право співпадає з відповідними положеннями Угоди TRIPS.

Варто наголосити, що визначення вихідного та об'єктного коду² як єдиних охороноздатних форм програми відповідає сучасним технологічним реаліям, «покриваючи» як форму, у якій програміст створює програму (вихідний код), так і форму, у якій програма після компіляції приводить комп'ютер до виконання поставленого завдання (об'єктний код). Це свідчить про те, що сьогодні положення міжнародно-правових актів дійсно співпадають. Однак у літературі вказується на декілька переваг редакції положення Договору ВОІВ про авторське право [2, с. 199; 10].

Розглядаючи форму вираження програми, необхідно звернути увагу також на положення ч. 2 ст. 9 ТРІПС:

² Детальніше про вибір саме такого формулювання в угоді див.: Vázquez Lopez V. Topic 1: International IP Protection of Software: History, Purpose and Challenges / V. Vázquez Lopez // Матеріали веб-порталу ВОІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/meetings/es/doc_details.jsp?doc_id=82573 [10].

«Захист авторського права поширюється на вислови, а не на ідеї, процедури, способи дії або математичні концепції як такі». Такий підхід відображає загальний авторсько-правовий принцип ідейновиразної дихотомії – надання захисту формі вираження ідеї, а не самій ідеї. Ця норма має безпосереднє відношення до комп'ютерних програм, оскільки програма являє собою форму вираження алгоритму – послідовності логічних операцій, що приводять до вирішення поставленого завдання. Так, охороні авторським правом підлягає програма (машиночитна форма вираження), а не сам алгоритм (послідовність логічних операцій). Відношення приписів ч. 2 ст. 9 ТРІПС безпосередньо до алгоритмів і комп'ютерних програм підтверджується також історією перемов, що привели до прийняття цієї угоди [11, с. 119–123].

Фахівці також стверджують, що названі положення ч. 2 ст. 9 ТРІПС істотно вплинули на хід підготовчих робіт і вироблення тексту Договору ВОІВ про авторське право, зокрема, включення до його норм ст. 2, яка аналогічно відображає принцип ідейновиразної дихотомії. Так, делегати, які хотіли бути абсолютною впевненими, що Договір ВОІВ про авторське право не буде інтерпретовано як такий, що вносить суттєві зміни в режим захисту програм ТРІПС, настояли на відтворенні ч. 2 ст. 9 ТРІПС в цій нормі Договору ВОІВ про авторське право [2, с. 198].

Водночас недоліком угоди ТРІПС є відсутність встановленого критерію оригінальності для авторсько-правових творів. На цю особливість угоди вказують як С. Корреа [11, с. 124] та П. Ван ден Босхе. Останній говорить, що кожна її сторона може встановлювати рівень оригінальності чи художньої творчості, необхідний для охороноздатності праці з боку авторського права [12, с. 763]. З огляду на складність встановлення оригінальності щодо комп'ютерних програм відсутність єдиного критерію оригінальності є недоліком угоди в аспекті встановлення гармонізованої охорони цього об'єкта. Так, сьогодні оригінальність програм, особливо в державах англосаксонської правової сім'ї, встановлюється на основі перевірок, започаткованих відповідними національними судовими органами (наприклад, «weeding-out» test із канадської справи «Delrina Corp. v. Triolet Systems Inc.» [13], abstraction-filtration-comparison із справи США «Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc.» [14], методики з великобританських справ «Ibcos v Barclays Mercantile Finance» [15] та «John Richardson v Flanders» [16]).

Під час аналізу охорони комп'ютерних програм повертає увагу питання охорони близького до них об'єкта – підготовчих матеріалів комп'ютерних програм. Підготовчі матеріали технічно являють собою результат одного з етапів створення програми; вони відрізняються від програми тим, що не знаходяться в машиночитній формі, а отже, не можуть прямо чи опосередковано привести комп'ютер до виконання завдання. При цьому на їх вироблення витрачається суттєва, навіть більша, частина «творчих» зусиль, спрямованих на створення комп'ютерної програми, що обумовлює необхідність забезпечення їх охорони. Така охорона закріплюється в низці національних законодавств (наприклад, Південно-Африканської Республіки [17]), надається на рівні європейського права [18], однак не передбачається положеннями ТРІПС, що також можна вважати можливим напрямом для вдосконалення угоди.

Властива ТРІПС інкорпорація положень існуючих угод у сфері охорони прав інтелектуальної власності є справедливою також щодо авторсько-правового захисту. Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 ТРІПС, члени повинні виконувати ст. ст. 1–21 Бернської конвенції [19] та Додатка до неї, тобто основні обов'язки, пов'язані з матеріальним правом

договірних сторін. Водночас положення ч. 1 ст. 9 ТРІПС виключають із кола обов'язкових для виконання приписів Бернської конвенції норми ст. 6bis, які регламентують охорону моральних авторських прав. Фахівці стверджують, що основними прихильниками вироблення цього винятку виступили США, у яких моральні права не визнаються, за винятком певних візуальних робіт, що не були створені за наймом [20, с. 212]. Хоча моральні права, у тому числі на комп'ютерні програми, шануються низкою правових систем світу, з огляду на позицію США, викликану, зокрема, англосаксонською теорією щодо превалювання економічних авторських прав над моральними, сьогодні пропонувати включення цих прав до кола обов'язків ТРІПС не є доцільним.

Розглядаючи економічні права автора комп'ютерних програм, зауважимо, що Угода ТРІПС не встановлює фактично нові обов'язки перед договірними сторонами щодо матеріальних норм у цій сфері, доповнюючи існуючі обов'язки Бернської конвенції. Існує низка таких прав, однак вважаємо за необхідне зосередитись на тих, що можуть мати відношення саме до комп'ютерних програм.

Хоча названі обов'язки пов'язані з наданням прав приватним особам, варто мати на увазі, що угода ТРІПС є угодою міжнародного публічного права. Правопорушником у разі ненадання особи авторського права виступає держава, яка не прийняла заходи для дозволу особі реалізувати відповідне право, а не третя особа, яка це право порушила. Крім того, процедура Органу врегулювання суперечок СОТ дозволяє звертатись із заявами про правопорушення не приватним особам, а лише членам СОТ, тобто суб'єктам публічного права. Позиція щодо міжнародного публічного характеру ТРІПС є прийнятою в науці. Вона присутня, наприклад, у дослідженні Д. Чибісова, який проводив аналіз закордонних публікацій із цього приводу [3, с. 80].

З інкорпорованих у положення ТРІПС ексклюзивних авторських прав Бернської конвенції до комп'ютерних програм мають пряме відношення такі:

- право на відтворення (ст. 9);
- право на переробку³ (ст. 12);

– право на публічне повідомлення, зокрема способом бездротової передачі знаків, звуків або зображень (ст. 11bis).

Однак оскільки обов'язки щодо цих прав є прямою інкорпорацією аналогічних обов'язків Бернської конвенції, недоцільно аналізувати їх у межах цієї публікації⁴.

Базуючись на механізмі Бернської конвенції, ст. 11 ТРІПС водночас доповнює обов'язки держав щодо встановлення прав авторів програм правом на прокат оригіналів чи копій авторських творів. При цьому виділяється комерційний прокат: на держав-членів, відповідно до ТРІПС, не накладається обов'язок приймати заходи щодо надання авторам ексклюзивного права контролю передачі примірника програми без отримання прибутку. Частина 2 ст. 11 ТРІПС встановлює винятки з права прокату: якщо сама програма не є суттєвим об'єктом прокату, у літературі присутня розбіжність у назвах положеннях⁵.

³ З ним пов'язується також право на переклад, передбачене ст. 8 Бернської конвенції, при цьому «межі» їх перетину щодо комп'ютерної програми є нечіткими.

⁴ Ці питання розкриваються, зокрема, в іншому нашому дослідженні: Стрельцов Л. Захист комп'ютерних програм у праві Всесвітньої організації інтелектуальної власності / Л. Стрельцов // Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство». – 2013. – Т. 18. – Вип. 2. – С. 119–128.

⁵ С. Корреа [10, с. 130] вказує, що програми, які знаходяться на орендованих комп'ютерах в аеропортах чи готелях, не є суттєвим об'єктом прокату. Проте у відповідній публікації ВОІВ [2, с. 204] зазначається, що досліджуваний виняток не може розповсюджуватись на прокат комп'ютерів.

Відповідно до інкорпорованих у ТРІПС положень ч. 2 ст. 9 Бернської конвенції держава може встановити виняток із права на відтворення шляхом проведення «трюхетапної перевірки» [2, с. 57], яка полягає у встановленні таких фактів: чи наносить такий виняток шкоду нормальному використанню твору, чи зачіпає він необґрунтованим способом законні інтереси автора, чи дозволяється він у певних особливих випадках. Приписи ст. 13 ТРІПС у свою чергу регламентують можливість встановлювати винятки з усіх ексклюзивних авторських прав за аналогічних умов, тим самим «розповсюджуючи» трюхетапну перевірку на ширше коло відносин. Проведення відповідної трюхетапної перевірки й розповсюдження положень ст. 13 ТРІПС як на ексклюзивні права, що містяться в нормах Бернської конвенції, так і на «нові» права, доповнені правилами самої ТРІПС, підтверджуються також висновками панелі Органу врегулювання суперечок СОТ у United States – Section 110(5) of the US Copyright Act [21].

Наголосимо, що в частині встановлення авторських прав ТРІПС містить декілька недоліків порівняно, наприклад, з Договором про авторське право ВОІВ. По-перше, на відміну від провізії ст. 6 Договору про авторське право ВОІВ норми ТРІПС прямо не регулюють відносини, пов'язані з правом на розповсюдження об'єктів авторського права [22, с. 19]. Проте стверджувати, що інкорпорованими до угоди статтями Бернської конвенції зовсім не врегульовано відносини, пов'язані з правом розповсюдження, неправильно. Так, ще в посібнику до Бернської конвенції 1978 р. вказувалося, що на практиці право на розповсюдження постає з права на відтворення [23, с. 54]. Окрім того, захист права на розповсюдження прямо передбачається Бернською конвенцією, однак лише щодо певного кола творів, наприклад кінематографічних (ч. 1 ст. 14). Однак для забезпечення правильного трактування обсягу авторських прав доповнення положень ТРІПС вказівкою на право розповсюдження виглядає доцільним удосконаленням, особливо з огляду на регламентацію угодою відносин, пов'язаних із правом на прокат, що є похідним від права розповсюдження.

По-друге, недолік ТРІПС порівняно з положеннями Договору про авторське право ВОІВ пов'язується з регулюванням відносин щодо права на розповсюдження серед широкої публіки. Обов'язок охороняти це право міститься в ст. 11bis Бернської конвенції, інкорпорованій до провізії ТРІПС. При цьому в системі права ВОІВ цей обов'язок Бернської конвенції конкретизується ст. 8 Договору про авторське право ВОІВ: «<...> у тому числі розповсюдження своїх творів серед широкої публіки в такий спосіб, що представники публіки можуть мати доступ до таких творів у будь-якому місці та в будь-який час за їх власним вибором». Така редакція, іменована як зонтичне рішення, дозволяє сторонам розглядати передачу творів цифровими мережами як реалізацію саме цього права, що є доцільним з огляду на непросту природу таких передач інформації. З іншого боку, у тексті ТРІПС відсутнє подібне роз'яснювальне положення, а обов'язок, інкорпорований зі ст. 11bis Бернської конвенції, було розроблено в часи становлення радіомовлення. І хоча на його основі можна виробити заходи щодо охорони права на контроль за розповсюдженням у цифрових мережах, його редакція не є такою, що зобов'язує сторони приймати подібні заходи, що у свою чергу зменшує ефективність міжнародної охорони.

Фахівці стверджують, що традиційно слабким місцем у міжнародних угодах з охорони прав на інтелектуальну власність були розділи, присвячені вимогам до національних законодавств щодо забезпечення їх охорони в адміністративному й судовому порядках [24, с. 46–51]. Так, наприклад, у сфері права ВОІВ такі обов'язки обмежуються ст. 16 Бернської конвенції (забезпечення

механізму арешту товарів) і загальними обов'язками ч. 1 та 2 ст. 14 Договору про авторське право ВОІВ. Положеннями ТРІПС ця сфера відносин регулюється на значно детальнішому рівні, її важливою особливістю є наявність системи обов'язків щодо встановлення й функціонування процедур захисту прав інтелектуальної власності в національних законодавствах, регламентованої частиною III угоди. Говорячи про таку особливість угоди, фахівці розглядають її як суттєву інновацію, що посилила міжнародно-правовий захист прав інтелектуальної власності [12, с. 793], або як дійсно революційні зміни в цій сфері регулювання [25, с. 65].

Так, ст. 41 ТРІПС встановлює загальні зобов'язання та принципи, відповідно до яких встановлюються й функціонують усі процедури щодо захисту прав, регламентовані цією угодою. Статті 42–49 угоди містять обов'язки щодо встановлення цивільно-правових⁶ процедур і засобів правового захисту прав інтелектуальної власності, серед яких запобігання введення продукції, що порушує авторське право, до комерційних каналів, виведення її з комерційних каналів, її знищення, відшкодування завданої шкоди правласнику тощо. Стаття 50 ТРІПС встановлює обов'язок надавати судовим органам повноваження вимагати здійснення негайних та ефективних тимчасових заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням чи забезпечення доказів. З огляду на природу права СОТ ст. ст. 51–60 угоди детально регламентують аналогічні заходи, проте ще під час проходження товарами митних процедур. До того ж ст. 61 ТРІПС приписує встановлення кримінально-правових заходів і вимоги до них. На жаль, більш детальний аналіз усіх обов'язків цієї сфери не є можливим у межах цієї публікації.

При цьому необхідно звернути увагу на певну властивість угоди ТРІПС, відмічену С. Корреа. Науковець пише, що правласники можуть свідомо й недобросовісно використовувати права інтелектуальної власності, щоб блокувати правомірну конкуренцію, через що такий конкурент вірогідно потерпить суттєвий економічний збиток. Тому положення ТРІПС намагаються встановити баланс у зобов'язаннях держав щодо інтересів власників прав інтелектуальної власності та третіх сторін [11, с. 430]. Важливими положеннями, що захищають права таких третіх сторін, виступають, наприклад, регламентовані ст. 48, що вимагають встановлення права судів наказувати виплату відшкодування особою, яка зловживає захистом своїх прав інтелектуальної власності, на користь особи, чий інтерес було неправомірно порушено, а також положення ч. ч. 3–7 ст. 50.

Водночас, незважаючи на істотну розвиненість заходів захисту прав ТРІПС порівняно з режимом ВОІВ, угода не регламентує питання, пов'язані з охороною технічних засобів захисту авторських прав, які дедалі частіше використовуються правласниками. Так, положення ст. ст. 11 та 12 Договору про авторське право ВОІВ, що встановлюють обов'язки щодо охорони засобів технічного захисту (пристроїв чи інших розробок, призначених для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права) та, відповідно, інформації про управління правами (у тому числі інформації в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права й правласника), не мають аналогів в Угоді ТРІПС. Беручи до уваги важливість використання названих засобів для ефективної реалізації ексклюзивних прав у сучасних умовах, вважаємо необхідним удосконалити угоду в цьому напрямі.

⁶ Стаття 49 ТРІПС розповсюджує названі вимоги на адміністративно-правові заходи в разі їх застосування до порушень прав інтелектуальної власності, як, наприклад, у Китайській Народній Республіці.

Наостанок важливо розглянути строк охорони комп'ютерної програми відповідно до положень ТРІПС. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 7 Бернської конвенції, інкорпорованими до угоди, такий термін складає весь час життя автора та 50 років після його смерті. При цьому у вірогідному випадку, коли економічні права на комп'ютерну програму передаються юридичній особі, для визначення названого строку варто керуватись приписами ст. 13 ТРІПС, що вказують на 50 років від дозволу автора на публікацію (відтворення) або на 50 років від закінчення календарного року створення.

Вважаємо, що цей строк є справедливим для літературних творів художнього характеру й схожих об'єктів, оскільки вони задовольняють естетичні потреби та з плином часу не стають (звісно, у разі дійсно видатних робіт) менш затребуваними, однак є занадто великим щодо програм, які є функціональними працями та втрачають актуальність значно швидше. Забезпечення охорони, тривалішої, ніж необхідно правласникам для ефективної реалізації економічних прав, може у свою чергу суперечити закріпленим у ст. 7 ТРІПС меті – сприянню передачі й розповсюдженню технологій для обопільної вигоди виробників і користувачів, що сприяє соціальному та економічному добробуту. Це питання безумовно заслуговує на увагу під час аналізу можливих удосконалень ТРІПС, більше того, воно є твердим аргументом у дискусії щодо надання комп'ютерним програмам охорони з боку патентного права чи права особливого виду на світовому рівні.

Висновки. Угода ТРІПС є одним із ключових міжнародно-правових актів, що регулюють відносини, пов'язані з правами інтелектуальної власності, у тому числі авторсько-правові аспекти охорони комп'ютерних програм. Вона регламентує, зокрема, такі питання:

- критерії охороноздатності програми, застосування принципу ідейновиразної дихотомії до цього об'єкта;
  - встановлення ексклюзивних прав відтворення, переробки, повідомлення шляхом бездротової передачі, прокату тощо;
  - можливість встановлення винятків з ексклюзивних прав (трьохетапну перевірку);
  - систему цивільно-правових, адміністративно-правових та кримінально-правових заходів щодо охорони прав інтелектуальної власності, у тому числі проміжних і запобіжних.
- Водночас проведений аналіз дає змогу звернути увагу на певні сфери відносин, регулювання яких може бути вдосконалено. Так, пропонується проводити дослідження, спрямовані на вироблення нових чи вдосконалення існуючих положень ТРІПС, зокрема, щодо таких питань:
- встановлення авторсько-правового критерію оригінальності праці, у тому числі щодо комп'ютерних програм;
  - регламентації права на розповсюдження та права на розповсюдження цифровими мережами (серед широкої публіки в такий спосіб, що представники публіки можуть мати доступ до таких творів у будь-якому місці й у будь-який час за їх власним вибором);
  - охорони засобів технічного захисту та інформації про управління правами;
  - строку авторсько-правової охорони комп'ютерної програми.

Окрім того, значний обсяг обов'язків угоди, особливо щодо окресленої системи механізмів охорони прав інтелектуальної власності, у поєднанні з дієвим механізмом забезпечення виконання обов'язків угод СОТ виступають додатковими аргументами щодо необхідності проведення дослідження відповідності вітчизняного законодавства у сфері охорони прав на комп'ютерні програми приписам ТРІПС.

Список використаної літератури:

1. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р. / Світова організація торгівлі // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_018.
2. Руководство к Договорам ВОИС в Области авторского права и смежных прав / Всемирная организация интеллектуальной собственности // Публикация ВОИС. – 2004. – № 891(R). – 322 с.
3. Чибісов Д. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 / Д. Чибісов ; НУ «ЮА». – О., 2014. – 242 с.
4. Домовленість про правила і процедури врегулювання суперечок від 1994 р. / Світова організація торгівлі // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/981_019.
5. Ромат Т. Удосконалення захисту інтелектуальної власності в Україні в контексті міжнародних зобов'язань / Т. Ромат // Матеріали веб-ресурсу Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_03%2810%29/11rtekmz.pdf.
6. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 5 лютого 2008 р. // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_049.
7. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10 квітня 2008 р. № 250-VI // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/250-17>.
8. Орлюк О. Охорона прав інтелектуальної власності. Роль юридичної науки в реформуванні цієї сфери / О. Орлюк // Юридичний вісник України. – 2015. – № 7(1024). – С. 6–7.
9. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р. // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_770.
10. Vázquez Lopez V. Topic 1: International IP Protection of Software: History, Purpose and Challenges / V. Vázquez Lopez // Матеріали веб-порталу ВОІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/meetings/es/doc_details.jsp?doc_id=82573.
11. Correa C. Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights. A commentary on the TRIPS Agreement / C. Correa. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – 500 p.
12. Van den Bossche P. The Law and Policy of the World Trade Organization. Text, Cases and Materials / P. Van den Bossche. – 2 ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2008. – 917 p.
13. Delrina Corp. v. Triolet Systems Inc., 2002 // The Canadian Legal Information Institute [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.canlii.org/en/on/onca/doc/2002/2002canlii11389/2002canlii11389.html>.
14. Computer Associates International, Inc. v. Altai, Inc., 1992 // Berman Center for Internet Society at Harvard University [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyber.law.harvard.edu/people/ffisher/IP/1992%20Altai.pdf>.
15. Ibcos v Barclays Mercantile Finance (1994). – FSR 275.
16. John Richardson Computers v Flanders (1993). – FSR 497 (1993). – 26 IPR 367.
17. Tong L.-A. Copyright Protection for Computer Programs in South Africa: Aspects of Sui Generis Categorization / L.-A. Tong // The Journal of World Intellectual Property. – 2009. – Vol. 12. – № 4. – С. 266–296.
18. Directive № 2009/24/EC of The European Parliament and of The Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:111:0016:0022:EN:PDF>.
19. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Паризький Акт від 24 липня 1971 р., змінений 2 жовтня 1979 р. // Веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
20. Watal J. Intellectual Property Rights in the WTO and Developing Countries / J. Watal. – Oxford : Oxford University Press, 2001. – 512 p.
21. United States – Section 110(5) of the US Copyright Act / World Trade Organization. – WT/DS160/R, 2000 // Веб-портал COT [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.
22. Taubman A. A Handbook on the WTO TRIPS Agreement / A. Taubman, H. Wager, J. Watal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2012. – 385 p.
23. Guide to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Paris Act, 1971) // WIPO Publication. – Geneva, 1978. – № 615(E). – P. 52–60.
24. Залесов А. Охрана прав на интеллектуальную собственность по соглашению ТРИПС / А. Залесов // Интеллектуальная собственность. – 1998. – № 5–6. – С. 46–51.
25. Еремин А. Современные международные соглашения и законодательство России в области авторского права : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / А. Еремин. – М., 2003. – 174 с.